

พระเจ้าช้างเผือก

(The King of the White Elephant)

ปีที่ฉาย : พ.ศ. ๒๔๘๔

ผู้กำกับ : สันต์ วสุธาร

ถ่ายภาพ : ประสาท สุขุม A.S.C.

นักแสดง : เรณู กฤตยากร,

ประดับ ระเบิดวงค์,

สุวัฒน์และไพริน นิลเสน

ความยาวภาพยนตร์ : ๑๐๐ นาที

ผู้ผลิต : ปรีดี พนมยงค์

ภาษา : ภาษาอังกฤษ คำบรรยายไทยหรือพากย์ไทย

พุทธศักราช ๒๐๘๓ อโยธยามีกษัตริย์หนุ่มทรงพระนามว่า พระเจ้าจักรา พระองค์ไม่โปรดความโอ้อ่าและโบราณราชประเพณีในราชสำนัก เช่น การที่จะต้องทรงมีพระมเหสี ๓๖๕ องค์ หรือ งานเฉลิมฉลองต่าง ๆ แต่ทรงให้ความสำคัญสนพระราชหฤทัยไปในเรื่องการศึกษาค้นคว้าและกิจการของบ้านเมือง

วันหนึ่ง ขณะที่สมุหราชชนกเฝ้าฯ พยายามจะยึดเยียดิตตาของตนให้ทรงเลือกเป็นมเหสีองค์แรก โดยจัดใ้ นางกับคณะนางรำมารำถวาย เพื่อว่าจะทรงเลือกเป็นมเหสี ที่ประทับข้าง ๆ พระองค์จะได้ไม่ว่าง และต่อไปจะต้องทรงมีพระสนมให้ได้ถึง ๓๖๕ องค์ จะได้แข่งขันกับพระเชษฐา กษัตริย์เพื่อนบ้านได้ พระเจ้าจักรามีได้ทรงสนพระราชหฤทัยในนางรำ แต่ทรงสนพระราชหฤทัยยิ่งในข่าวบอกที่มีมาทูลเกล้าถวาย ความว่าอาณาจักรโมกุลซึ่งเป็น

อาณาจักรอันเกรียงไกร นิยมแผ่ขยายอำนาจ ได้ทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับพระเจ้าหงสา กษัตริย์หงสา ซึ่งเป็นราชอาณาจักรเพื่อนบ้านกับอโยธยา จึงทรงมีพระราชวินิจฉัยแก่บรรดาขุนนางอำมาตย์ที่เฝ้าหาอยู่ว่า นี่เป็นสัญญาอันอันตรายกำลังแผ่เข้ามายังขอบขัณฑสีมา เวลานี้จึงยังไม่ควรยุ่งกับเรื่องโบราณราชประเพณีทั้งหลาย แต่จะต้องเตรียมการเพื่อต่อกรกับผู้รุกรานที่อาจเกิดขึ้น พระเจ้าจักรวาลจึงโปรดให้จัดการคลังช้างป่าเพื่อเตรียมกำลังไว้ป้องกัน เพราะช้างเป็นพาหนะสำคัญในการทำศึก

ในการจับช้างป่าครั้งนี้ซึ่งพระองค์เสด็จฯ ทรงร่วมอยู่ในที่นั้นด้วยปรากฏว่าสามารถจับช้างเผือกได้ นับเป็นนิมิตที่ดียิ่งและเป็นขวัญกำลังใจแก่อโยธยา พระเจ้าจักรวาลทรงโปรดให้นำรูปช้างเผือกสีขาวมาประดับบนธงสามเหลี่ยมผืนแดง ประกาศให้ใช้เป็นธงประจำราชอาณาจักรอโยธยา

ข่าวเรื่องการจับได้ช้างเผือกของพระเจ้าจักรวาลวงรู้ไปถึงพระเจ้าหงสาแห่งกรุงหงสา วันหนึ่งในท้องพระโรงขณะกำลังทรงเพลิดเพลินกับเหล่านางใน ทรงปรึกษากับขุนนางและขุนศึก ว่าการที่อโยธยาจับช้างป่าและได้ช้างเผือกนี้ แสดงว่าจะเตรียมทำสงครามกับหงสา เราควรจะบุกอโยธยา แต่ขุนนางคนหนึ่งทูลว่า ไม่ควรทำเช่นนั้น เพราะหงสาทำสัญญาไม่รุกรานกันกับอโยธยา พระเจ้ากรุงหงสาทรงกริ้ว เพราะเห็นว่าพระองค์เพิ่งทำสัญญาเป็นพันธมิตรกับกษัตริย์โมกุลผู้ยิ่งใหญ่ จะบดขยี้อโยธยาเมื่อใดก็ได้ สัญญาไม่มีความหมายอะไร ว่าแล้วก็ทรงเรียกหาสัญญามาฉีกทิ้งให้ขุนนางนั้นดู ขุนนางอีกคนหนึ่งจึงเปิดทูลถึงอุปายที่จะหาเรื่องยกทัพไปตีอโยธยา นั่นคือส่งทูตไปขอช้างเผือกจากอโยธยา ซึ่งอโยธยาคงไม่ยอมให้ จะได้เป็นเหตุหาเรื่องยกทัพไปตี

ต่อมาคณะทูตของหงสาเดินทางไปเข้าเฝ้าพระเจ้าจักรวาล แจ้งว่าพระเจ้าหงสารทรวงทราบข่าวอโยธยาจับช้างสำหรับเตรียมกองทัพทำสงคราม

จึงส่งทูตมาเพื่อขอพระราชทานช้างเผือก พระเจ้าจักราทรงคาดการณ์ไว้แล้ว จึงทรงปฏิเสธ และประกาศให้ทูตกลับไปทูลพระเจ้าหงสาว่ พระองค์จะปกป้องราชอาณาจักรไม่ให้ใครมารุกราน

ฝ่ายพระเจ้าหงสาว่ เมื่อทราบข่าวจากทูตที่กลับมาว่าเป็นไปตามแผน ก็โปรดให้ขุนนางขุนศึกเตรียมการทัพ เกณฑ์ไพร่พลเพื่อทำสงครามกับอโยธยา ขณะที่ทรงประกาศต่อไพร่ฟ้าว่าจะทำสงครามกับอโยธยา มีราษฎรอาวุโสคนหนึ่งกราบทูลให้ใช้วิธีเจรจาอย่างสันติ เพราะราษฎรไม่ต้องการสงคราม พระเจ้าหงสาว่ทรงพิโรธ พุ่งหอกสังหารราษฎรอาวุโสทันที

กองทัพหงสาว่เข้ารุกรานอโยธยาโดยไม่มีการประกาศสงคราม ทัพหน้าเข้ามาทางด่านกานบุรี ตีเมืองแตกและยึดไว้ได้ ทัพหลวงของพระเจ้าหงสาว่จึงตามเข้ามาตั้งค่ายอยู่ที่กานบุรี ขุนนางขุนศึกหงสาว่ได้จับราษฎรเป็นเชลยและจับหญิงสาวมาถวายพระเจ้าหงสาว่ ทรงปรี๊ดเปรมอยู่กับเหล่าหญิงสาวและสุราของอโยธยา

ฝ่ายพระเจ้าจักรา เมื่อทราบข่าวว่ากองทัพหงสาว่บุกเข้าตีเมืองกานบุรี โดยไม่มีการประกาศสงคราม ก็ทรงพิโรธ ทรงรับสั่งให้สมุรชาวมณฑลเฝ้าอยู่รักษาพระราชวัง ส่วนพระองค์จะทรงออกไปทำการรบด้วยพระองค์เอง ทรงให้จัดกองทัพให้พร้อม จะทรงนำทัพไปดำนทัพหงสาว่ที่ชายแดน เพื่อไม่ให้ชาวเมืองเดือดร้อน และทรงประกาศว่า พระเจ้าหงสาว่ทรงยกทัพมาครั้งนี้เพราะทรงมีความโลภโมโหสิ้น ทรงอยากได้อำนาจ โดยไม่เห็นแก่ความเดือดร้อนของราษฎรที่ต้องมาบาดเจ็บล้มตาย ทรงเห็นว่าการสงครามนี้เป็นเรื่องระหว่างกษัตริย์กับกษัตริย์ กษัตริย์จึงควรมาต่อกรกันตามลำพังเพื่อรู้แพ้รู้ชนะ ไม่ควรให้ราษฎรเดือดร้อน

พระเจ้าจักราทรงนำกองทัพอโยธยาบุกไปต่อกรกับทัพหงสาว่ สามารถ

ดีกองทัพหน้าของหงสาแตกพ่าย ขุนศึกขุนนางของหงสาเข้าไปกราบทูล พระเจ้าหงสาซึ่งยังทรงมัวเมาไม่เลิกร่าอยู่กับเหล่าหญิงชเลยและสุราชเลย ว่า กองทัพพระเจ้าจักรายกมาประชิดแล้ว และทรงทำให้พระองค์ออกไปรบกัน ระหว่างกษัตริย์ด้วยกัน อย่าให้ไพร่พลต้องมาล้มตายแทน

พระเจ้ากรุงหงสาได้ยินคำทำ ก็ทรงมีชัตติยมานะ เสด็จฯ ออกไปขึ้น ช้างทรง เข้าต่อกรกับพระเจ้าจักรา ด้วยความที่ทรงมัวเมากับโลภะโทสะและ อบายทั้งปวง จึงทรงเปลื้องพลา ถูกระแสงของง้าวของพระเจ้าจักรา ตกจาก ช้างสวรรคตทันที

เมื่อสิ้นกษัตริย์หงสา พระเจ้าจักราก็ทรงประกาศชัยชนะและ ประกาศมิให้ทหารอโยธยาของพระองค์จับทหารหงสาเป็นชเลย ไม่ต้อง ปลดอาวุธ ทรงประกาศว่า อโยธยาไม่ได้เป็นศัตรูกับหงสา เพียงแต่เป็นศัตรู กับพระเจ้าหงสา ซึ่งไม่อยู่ในทศพิธราชธรรม เมื่อไม่มีพระเจ้าหงสาแล้ว ก็ขอ ให้ทหารหงสากลับคืนไปบ้านเกิดเมืองนอน และให้บอกสอนลูกหลานต่อ ๆ ไป ว่า เราจะต้องอยู่ร่วมกันอย่างสันติฉันทินทรีย์พี่น้องตลอดไป ทรงอวยพรให้เดินทาง กลับบ้านโดยสวัสดิ์

พระเจ้าจักรา ทรงประกาศให้เหล่าทหารอโยธยาอวยพรชัยให้ทหาร หงสา ทหารอโยธยาก็พากันร้อง ไชโย ไชโย ไชโย สามครา เจ้านายขุนศึก หงสาจึงประกาศให้เหล่าทหารหงสาอวยพระพรแต่พระเจ้าจักราบ้าง เหล่า ทหารหงสาก็ร้องว่า โห้ฮิ้ว โห้ฮิ้ว โห้ฮิ้ว สามคราเช่นกัน และพากันเคลื่อนพล กลับ

ฉากจบเรื่อง ที่พระราชวังกรุงอโยธยา มีขบวนแห่พระเจ้าจักราเสด็จฯ กลับจากทรงเลียบเมืองสกลมารค มายังพระราชวัง ขณะนั้นสมุราชมณฑเียร กับธิดาคอยเฝ้าอยู่ท่ามกลางข้าราชการบริพารทั้งปวง พระเจ้าจักราทรงกำลังเสด็จ

ขึ้นพระมณฑเียรที่ประทับ สมุหราชมณฑเียรรีบกราบบังคมทูลว่า บัดนี้เสร็จ การศึกษาสงครามแล้ว พระองค์จะต้องปฏิบัติตามพระราชประเพณีเสียที เรื่อง มหะสี ๓๖๕ องค์ พระเจ้าจักราทรงบ้ายเบี่ยงอีกว่าจะคิดดูก่อน เรณูลูกสาว สมุหราชมณฑเียร จึงเข้าไปเพ็ดทูลเฉพาะพระองค์ว่า ทรงควรทำอะไร พระเจ้าจักราทรงเห็นดีด้วย ชมเชยต่อหน้าสมุหราชมณฑเียรว่า นางนี้ฉลาด นึก ฉลาดกว่าพ่อของนางเสียอีก แล้วทรงประกาศเลือกนางเป็นพระมเหสี กิตติมศักดิ์ ส่วนอีก ๓๖๔ นางนั้นขอยกภาระนี้ให้เป็นหน้าที่ของสมุหราช มณฑเียรทำแทนไปก็แล้วกัน ว่าแล้วก็ทรงประคองพระมเหสีเสด็จขึ้นสู่ พระราชมณฑเียรอย่างทรงพระเกษมสำราญ

▶ สิ่งทีควรจะเรียนรู้จากภาพยนตร์

พระเจ้าช้างเผือก เป็นภาพยนตร์ไทยที่กล่าวได้ว่าเป็นภาพยนตร์พิเศษ คือ มิได้สร้างขึ้นในระบบอุตสาหกรรมภาพยนตร์ตามปกติ เพราะผู้สร้างคือ นายปรีดี พนมยงค์ มิได้เป็นนักสร้างภาพยนตร์อาชีพ ผู้แสดงเกือบทั้งหมดก็มีใช้นักแสดงอาชีพ ยกเว้นแต่ผู้ถ่ายทำและทีมงานสร้างเท่านั้นที่เป็นนักสร้างภาพยนตร์อาชีพ ซึ่งผู้สร้างได้อาศัยให้เป็นผู้ผลิตภาพยนตร์นี้ให้ และเจตนาของผู้สร้างภาพยนตร์ โดยปกติก็เพื่อหากำไรเชิงพาณิชย์ เพราะภาพยนตร์ทั่วไปคือสินค้าขายความบันเทิง แต่ผู้สร้างภาพยนตร์นี้มีได้มีวัตถุประสงค์ทำเป็นอาชีพเพื่อหารายได้ แต่ทำเป็นกรณีพิเศษเพื่อใช้เป็นเครื่องมือโฆษณาสื่อสารความคิดเห็นของท่านไปสู่ประชาชนผู้ชม ซึ่งท่านหวังว่าจะเป็นผู้ชมทั้งชาวไทยในประเทศไทย และชาวต่างชาติในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

ผู้สร้างภาพยนตร์ หรือที่เรียกในชนบของอุตสาหกรรมภาพยนตร์ คือ ผู้อำนวยการสร้าง ได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ ท่านผู้นี้ในขณะทีสร้างภาพยนตร์ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ คือบุคคลสำคัญคนหนึ่งของประเทศไทย เพราะท่านคือหนึ่งในแกนนำของคณะราษฎรซึ่งทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศ จากราชธิปไตยมาเป็นประชาธิปไตย และขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง หลังจากนั้นประเทศไทยเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ ๒ ท่านได้รับแต่งตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และเป็นหัวหน้าคณะเสรีไทย ดำเนินงานใต้ดินเพื่อปลดปล่อยประเทศจากการยึดครองของญี่ปุ่น หลังสงครามจึงได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี และได้รับพระราชทานตำแหน่งพิเศษเป็นรัฐบุรุษอาวุโส ก่อนจะประสบภัยทางการเมือง ต้องลี้ภัยไปอยู่ต่างประเทศจนถึงอนิจกรรม

ทำไมนายปรีดี พนมยงค์ จึงสร้าง “พระเจ้าช้างเผือก” คำถามนี้เป็นเรื่องที่ต้องศึกษาบริบทหรือเงื่อนไขแวดล้อมต่าง ๆ จึงจะเข้าใจได้ กล่าวคือ ในขณะที่นายปรีดี พนมยงค์ กำลังดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอยู่ร่วมอยู่ในคณะรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม นั้น ท่านเห็นว่ารัฐบาลนี้มีท่าทีฝักใฝ่การสงคราม ได้สะสมกำลังและขยับขยายกองทัพจนเกินความจำเป็น ท่านไม่เห็นด้วยกับนโยบายและการกระทำหลายประการของรัฐบาล จึงได้พยายามป้องกัน ยับยั้งและคัดค้านด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การผลักดันให้เกิดกฎหมายว่าด้วยความเป็นกลางออกมาสำเร็จเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๘๒ การคัดค้านเปลี่ยนชื่อจากสยามเป็นประเทศไทย การพยายามยับยั้งการเดินขบวนเรียกร้องดินแดนอินโดจีนคืนจากฝรั่งเศสของนักศึกษาไทยโดยเฉพาะนักศึกษาธรรมศาสตร์และการเมือง ซึ่งได้รับการปลุกกระแสจากรัฐบาล เป็นต้น เนื่องจากกระแสนิยมของสยามในยุคนั้นมีความเข้มข้นจนกลายเป็นกระแสหลักในสังคม ฝ่ายอำนาจนิยมได้ปลุกกระดมและใช้วิธีการโฆษณาชวนเชื่อ ให้ชาวไทยเชื่อผู้นำและคล้อยตาม โดยมีการผลิตสื่อโฆษณา สื่อภาษาและงานศิลปกรรม เพื่อเผยแพร่และปลุกฝังความเชื่อไปทั่วทุกด้าน โดยใช้สื่อสารมวลชนรูปแบบต่าง ๆ เช่น บทความทางหนังสือพิมพ์ วิทยุ นิยาย บทละคร เพลง ภาพยนตร์ เป็นต้น รวมไปถึงการสร้างสรรคงานด้านต่าง ๆ เช่น การก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรชนต่าง ๆ เป็นต้น

นายปรีดี พนมยงค์ ได้ผลิตงานสื่อศิลปะเพื่อทวนหรือโต้กระแสชาตินิยมและอำนาจนิยมบ้าง โดยแต่งเป็นนิยายและนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” ซึ่งแสดงว่าท่านเจตนาจะสร้างเป็นภาพยนตร์มาตั้งแต่แรก นายปรีดี พนมยงค์ ยังต้องการสื่อให้เห็นว่า อโยธยาซึ่งก็หมายถึงประเทศไทย เป็นผู้ไม่ฝักใฝ่สงคราม ไม่ต้องการรุกรานใคร แต่จะป้องกันตัว

ไม่ให้ใครมารุกราน และสุดท้ายที่ถือว่าเป็นการประกาศหลักคิดเรื่องสันติภาพ ซึ่งไม่เคยปรากฏในพงศาวดาร ก็คือ การประกาศว่า การทำสงครามก็เพื่อต่อต้านสงคราม ซึ่งมักเกิดจากผู้นำที่กระหายอำนาจ กระหายผลประโยชน์ ไม่เห็นความเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน สงครามเป็นความขัดแย้งระหว่างผู้นำประเทศ ราษฎรหาได้ขัดแย้งเป็นศัตรูกันไม่ และเมื่อชนะแล้วก็ประกาศสันติภาพ ไม่มีการริบการปล้น การเอาคืน แต่ขอให้อยู่ร่วมกันฉันท์เพื่อนมนุษย์ พี่น้องกัน ซึ่งนับว่าเป็นความคิดอุดมคติหรือความฝันของมนุษย์

ในขณะเดียวกัน นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้อำนวยการสร้าง ได้กล่าวถึงภาพยนตร์พระเจ้าช้างเผือกว่า เป็นการจำลองเรื่องราวในสมัยโบราณกาลของบรรดาประเทศแถบตะวันออก ในยุคที่คนทั้งชาติลุกฮือจับอาวุธ เพียงแต่พระเจ้าแผ่นดินมีบัญชา โดยไม่จำเป็นต้องรู้สาเหตุนอกจากต้องปฏิบัติตามบัญชา นั้น อาณาประชาชาติเหล่านี้แหละที่ปัจจุบันได้พบกับแสงสว่างจากคำสอนของพระพุทธองค์ และได้ตระหนักถึงความผิดพลาดโง่เขลาของบรรพบุรุษ พวกเขาได้ซาบซึ้งถึงการให้อภัย และการลืมเรื่องราวในอดีตกาล และไม่ว่าจะเป็นผู้ถูกรุกราน ผู้รุกราน ผู้ชนะ หรือผู้แพ้ ได้หันมาร่วมมือกันด้วยความรักสมานฉันท์ดุจพี่น้อง ช่วยกันทำงาน เพื่อความผาสุกร่วมกันของมนุษยชาติ

ปี พ.ศ. ๒๔๘๓ นั้นโลกกำลังเผชิญอยู่กับสงคราม ซึ่งอุบัติขึ้นในยุโรป ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ ฝ่ายเผด็จการนิยม นาซีและฟาสซิสต์กำลังแผ่อิทธิพลเข้าสู่เอเชีย โดยฝ่ายอำนาจนิยมได้ขึ้นครองอำนาจในญี่ปุ่น และในประเทศไทยหรือสยามในยุคนั้น ฝ่ายที่เสื่อมใสลัทธิทหารนิยมและอำนาจนิยมได้ขึ้นมาเป็นผู้นำรัฐบาลและกำลังเผยแพร่ลัทธินี้อย่างเข้มข้น มีการปลุกกระแสชาตินิยม โน้มไปทางค่อนข้างหลงชาติและคลั่งชาติ และที่สุดกกองทัพไทยถึงกับบุกเข้าไป

ก่อสงครามขึ้นกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ก่อนที่ท่านจะพิมพ์นิยายและสร้างภาพยนตร์สำเร็จออกมา

นายปรีดี พนมยงค์ คงต้องการสื่อสารความคิดของท่านไปยังประชาชนในวงกว้าง โดยเฉพาะในทางสากล ท่านจึงเขียนนิยายนี้เป็นภาษาอังกฤษ และเมื่อทำเป็นภาพยนตร์ก็ให้บทเจรจาเป็นภาษาอังกฤษ ทั้งนี้เพื่อให้สื่อสารไปยังสากลได้ ท่านได้ส่งภาพยนตร์ไปฉายในต่างประเทศ เริ่มตั้งแต่วันออกฉายครั้งแรก ได้จัดฉายพร้อมกันที่ประเทศไทย สิงคโปร์ และสหรัฐอเมริกา

ความรู้เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ ๒

สงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. ๑๙๓๙ - ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๒ - ๒๔๘๘) โดยมีสาเหตุดังนี้

ผลจากสงครามโลกครั้งที่ ๑ เยอรมนีและอิตาลีมองว่า สนธิสัญญาสันติภาพที่จัดทำขึ้นหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ นั้นไม่เป็นธรรม เยอรมนีในฐานะผู้แพ้สงครามต้องชดใช้ค่าปฏิกรรมสงครามเป็นจำนวนมหาศาลทำให้ประเทศประสบปัญหาเงินเฟ้อ และเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุนแรง รวมทั้ง แคว้นรุห์ ซึ่งเป็นเขตอุตสาหกรรมสำคัญของเยอรมนียังถูกยึดครองโดยฝรั่งเศสและเบลเยียม ส่วนอิตาลีแม้เป็นประเทศชนะสงคราม แต่ไม่ได้รับส่วนแบ่ง จึงไม่พอใจฝ่ายสัมพันธมิตร

เศรษฐกิจโลกตกต่ำหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ ยุโรปและสหรัฐอเมริกาเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และมีคนตกงานจำนวนมาก ด้วยวิกฤตการณ์ดังกล่าวทำให้ประชาชนขาดความศรัทธาในระบบการปกครองสาธารณรัฐ จึงเป็นช่องว่างให้กลุ่มเผด็จการที่นิยมความรุนแรงและความเด็ดขาดเข้ามาบริหารประเทศ และเมื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้ จึงได้รับความนิยมจากประชาชน เช่น

อดอล์ฟ ฮิตเลอร์ ผู้นำเยอรมนีในช่วง ปี ค.ศ. ๑๙๓๓ – ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๗๖– ๒๔๘๘) และ เบนิตโต มุสโสลินี ผู้นำอิตาลีในช่วง ปี ค.ศ. ๑๙๒๒ – ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๖๕ – ๒๔๘๘)

การขยายดินแดนเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ รัฐบาลเผด็จการของเยอรมนี ญี่ปุ่น และ อิตาลี สร้างสมกำลังทหารรุกรานประเทศต่าง ๆ เพื่อยึดครองดินแดนสำหรับการแสวงหาทรัพยากรเพื่ออุตสาหกรรมและการค้า

ประเทศไทยในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ และขบวนการเสรีไทย

บทบาทสำคัญของ นายปรีดี พนมยงค์ คือ เป็นสมาชิกของคณะราษฎร ที่ทำการปฏิวัติการเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นรัฐมนตรีในรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก่อนเกิดสงคราม และเมื่อเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น โลกแบ่งเป็น ๒ ค่าย มีค่ายอักษะ ซึ่งมีฮิตเลอร์ (เยอรมนี), โดโจ (ญี่ปุ่น), มุสโสลินี (อิตาลี) และค่ายสัมพันธมิตร มีอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐอเมริกา เมื่อสงครามแผ่ขยายมาถึงเอเชีย กองทัพญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกบุกเข้าประเทศไทย ตลอดแนวของอ่าวไทย กองทัพและประชาชนไทยร่วมกันต่อสู้ปะทะกับกองทัพญี่ปุ่นได้ไม่ทันถึงหนึ่งวัน ประเทศไทยก็ต้องยอมยุติการต่อต้านปล่อยให้กองทัพญี่ปุ่นเข้ามา และกลายเป็นพันธมิตรร่วมกับฝ่ายญี่ปุ่น ประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕

นายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการประกาศสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตร ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ซึ่งเวลานั้นพระเจ้าแผ่นดิน คือพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลประทับอยู่ในสวีเดน-

แลนด์ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้าจัดตั้งขบวนการเสรีไทยขึ้น เพื่อทำงานลับหรืองานใต้ดินประสานกับฝ่ายสัมพันธมิตร เพื่อต่อต้านขบวนการที่ญี่ปุ่นออกไป จนสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุด เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๘ ด้วยความปราชัยของเยอรมนี อิตาลี ญี่ปุ่น นายปรีดี พนมยงค์ ในฐานะผู้สำเร็จราชการได้ซึ่งประกาศสันติภาพไทย เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๒๔๘๘ คือประกาศให้การที่เราประกาศสงครามกับสัมพันธมิตรเป็นโมฆะ ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นจากการเป็นผู้แพ้สงครามมาได้

อุดมการณ์แห่งสันติภาพและภราดรภาพ ปราบกษัตริย์ในสุนทรพจน์ของหัวหน้าขบวนการเสรีไทย ณ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๔

เมื่อสงครามสิ้นสุดลง นายปรีดี พนมยงค์และคณะ ยังคงต้องเจรจากับฝ่ายพันธมิตรเพื่อไม่ให้ไทยตกอยู่ในสถานะของผู้แพ้สงคราม แต่กระนั้นก็ต้องจ่ายเงินชดเชยความเสียหายจากสงครามให้กับฝ่ายสัมพันธมิตรจำนวนหนึ่ง ขบวนการเสรีไทยจึงเป็นขบวนการต่อสู้เพื่อเอกราช อธิปไตย และสันติภาพ

► คุณค่าของภาพยนตร์

- คุณค่าในฐานะผลงานภาพยนตร์ของบุคคลสำคัญของประเทศ ในฐานะนักปฏิวัติ นักการเมือง นายกรัฐมนตรี รัฐบุรุษอาวุโส
- คุณค่าของการใช้ภาพยนตร์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อณรงค์ด้านอุดมการณ์ทางการเมือง การปกครองสู่สังคม ทั้งระดับชาติและระหว่างชาติ

- คุณค่าในฐานะเอกสารประวัติศาสตร์และความทรงจำของชาติ
- คุณค่าด้านศิลปวิทยาของภาพยนตร์

► กิจกสส

สำหรับนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่เข้าชมภาพยนตร์เรื่องพระเจ้าช้างเผือก ใช้กิจกรรมถาม-ตอบในประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์และบริบทของภาพยนตร์ เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกล้าและเพลิดเพลินกับการแสดงความคิดเห็น รับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ ที่ร่วมชม

► ประเด็นคำถาม

๑. ถ้ามีใครบอกว่า ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์ส่งเสริมให้รักชาติส่งเสริมชาตินิยม นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร
๒. เหตุใดพระเจ้าหงสาจึงพ่ายแพ้ต่อพระเจ้าจักรา
๓. หากนักเรียนเป็นพระเจ้าจักราแห่งอยุธยาจะมีวิธีแก้ไขปัญหามือหรือต่างจากในภาพยนตร์
๔. ข้อคิดที่ได้จากภาพยนตร์เรื่องนี้คืออะไร
๕. ภาพยนตร์ประวัติศาสตร์กับประวัติศาสตร์สัมพันธ์กันอย่างไร
๖. นักเรียนคิดว่าภาพยนตร์เรื่องนี้มีความสมจริงหรือไม่สมจริง
๗. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อการแสดง การจัดฉาก และการถ่ายภาพอย่างไรบ้าง

► ปัญหาที่คาดว่าจะพบ/วิธีแก้ไข

พบว่านักเรียนบางส่วนไม่รู้จักหรือไม่เคยได้ยินเรื่องราวกับภาพยนตร์เรื่องนี้มาก่อน เนื่องจากเป็นภาพยนตร์เก่าที่ออกฉายมานานแล้ว ไม่ได้เข้าร่วมสมัยกับนักเรียนที่เข้าชมภาพยนตร์

วิธีการแก้ไขปัญหา ให้มีการพูดคุยถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของภาพยนตร์เรื่องนี้ก่อนการชม เพื่อเตรียมพื้นให้นักเรียน ตั้งข้อสังเกตที่ทำทนายให้นักเรียนตื่นตัวและคอยติดตามพิสูจน์ เช่นการแนะนำว่า มีการกล่าวว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ถ่ายข้างใต้งามที่สุดในโลก หรือตั้งประเด็นชวนถกเถียงไว้ล่วงหน้า เช่น มีผู้เห็นว่าภาพยนตร์นี้เป็นการหมิ่นพระเกียรติยศของกษัตริย์อโยธยา เพราะชนะมาได้อย่างไม่สมศักดิ์ศรี เนื่องจากกษัตริย์หงสาทรงเมามาย ให้นักเรียนชมแล้วคิดตามเพื่อแลกเปลี่ยนความเห็นเมื่อชมภาพยนตร์จบแล้ว เป็นต้น